
A legfelsőbb bírői fórumhoz fordulás joga történeti aspektusból, avagy a 160 éve helyreállított Királyi Curia szervezeti kérdései

Sereg Péter*

A Kúria egy több száz éves múltra visszatekintő jogintézmény, amelynek elődje a Királyi Curia volt. A magyar történelem eseményei nemcsak az emberek hétköznapjaiban idéztek elő változásokat, hanem a jogrendszerünk alapvető szervezeteiben, így a magyar bírósági rendszer csúcsán elhelyezkedő Királyi Curia működésében is. A magyar szabadságharc során ideiglenesen felfüggesztett bíróság több mint egy évtizedes szünetelésre lett ítélve. Az 1861-es visszaállításban az Országbírói Értekezletnek elvülhetetlen érdemei voltak, amely elindította az 1867-es kiegyezéshez vezető hosszú folyamatot.

Kulcsszavak: Királyi Curia, országbíró, Országbírói Értekezlet, bírósági szervezetrendszer, Ideiglenes Törvénykezési Szabályok

The right to recourse to the Supreme Judicial Forum from a historical point of view, or the organizational issues of the Royal Curia restored 160 years ago

The Kúria is a legal institution dating back hundreds of years, preceded by the Royal Curia. The events of Hungarian history have brought about changes not only in people's everyday lives, but also in the basic organizations of our legal system, including the operation of the Royal Curia, which was at the top of the Hungarian court system. The court, temporarily suspended during the Hungarian war of independence, was sentenced to more than a decade of suspension. In the restoration of 1861, the Conference of Chief Justice had inalienable merits, which set in motion the long process leading to the 1867 Compromise.

Keywords: Royal Curia, Chief Justice, Conference of Chief Justice, Judicial System, Provisional Legislative Rules

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1491>

Magyarországon ma már mi sem természetesebb a bírósági eljárások során annál, minthogy egy polgári peres eljárásban a végső, jogerős döntést magyar bíróság hozza meg. Történelmünket vizsgálva azonban kijelenthető, hogy nem volt ez mindig ilyen magától értetődő és természetes. Jelen tanulmányban a legfelső bírői fórumhoz fordulás jogát szeretném jogtörténeti szemléletű vizsgálódás tárgyává tenni, megemlékezve a Magyar Királyi Curia szervezeti visszaállításának és az

---

* Jogász, okleveles közgazdász, pénzügyi szakjogász, a Miskolci Egyetem Deák Ferenc Doktori Iskolájának PhD hallgatója, az Igazságügyi Minisztérium Kiemelt Jogi Ügyek Főosztályának főosztályvezetője.

Országbírói Értekezlet megtartásának százhatvanadik évfordulójáról.

1. A szabadságharc következményei a bírósági szervezetünkre

Pest 1849. január 5-ei osztrák elfoglalását követően Alfred zu Windisch-Grätz igyekezett az irányítása alá került területeken a Habsburg Birodalom érdekét szolgáló intézkedéseket foganatosítani. A magyar legfelsőbb bíró fórum történetének vizsgálata során fontosnak tartom megjegyezni, hogy a főparancsnoknak nem állt szándékában az egész bírói kart felelősségre vonni, csak azon tagokat, akik a magyar kormányt követték Debrecenbe.¹ Erre azonban az egyéb fontosabb teendők, és a tavaszi hadjárat sikeri miatt nem volt lehetősége, hiszen az uralkodó 1849. április 12-én visszahívta tisztségéből.²

A következő hónapokban a szabadságharc eseményei következtében Magyarországon szünetelt az igazságszolgáltatás, leszámítva a rögtönítélő bíróságokat. A Királyi Curia 1849. május 29-én, a szabadságharc legfelsőbb bírósági pedig június 30-án fejezték be működésüket. Hűen tükrözi a kaotikus viszonyokat, hogy az 1849. június 14-én kibocsátott új bírósági szervezet alapvonalairól szóló császári rendeletnek a gyakorlatba történő átültetése végett 1851. május 19-én újabb rendeletet kellett kiadni. Ez a rendelet az egész birodalom területére nézve „harmadbíróságként” a bécsi székhelyű osztrák legfelsőbb törvényszéket határozta meg,³ amely 1848 óta az osztrák örökös tartományok legmagasabb bírói fórumaként működött.⁴

A magyar igazságszolgáltatást átalakító rendelet kihirdetésére 1849. november 10-én került sor.⁵ Ez a rendelet próbálta a régi, elavult rendszer megszüntetése és az újabb bukása miatt kialakult destabilizálódott helyzetet rendezni.⁶ Az uralkodó 1849. június 14-ei rendeletéhez hasonlóan a háromszintű bírósági rendszert tartotta továbbra is előnyösnek. Ezen rendszer élén a jogorvoslattal megtámadott magyar ügyekben a bécsi legfelsőbb törvényszék magyar tanácsa járt el.⁷ Ez a magyar tanács

¹ Berzeviczy Albert: Az absolutizmus kora Magyarországon, 1849-1865, Első kötet, Franklin-Társulat Nyomdája, Budapest, 1922 (a továbbiakban Berzeviczy I.), 81. o.

² Berzeviczy I., 93. o.

³ Az ausztriai birodalmat illető közönséges birodalmi törvény- és kormánylap, Bécs, Kiadott és szétküldetett: 1851. május 28-án, XL. darab (a továbbiakban: Birodalmi kormánylap XL.), 421. o.

⁴ Bónis György – Degré Alajos – Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története, Második, bővített kiadás, Szerkesztette: Molnár András, Kiadó: Zala Megyei Bíróság és Magyar Jogászegylet Zala Megyei Szervezete, Zalaegerszeg, 1996 (a továbbiakban: Bónis – Degré – Varga), 191. o.

⁵ Stipta István: A magyar bírósági rendszer története, második, javított kiadás, Multiplex Media – Debrecen U. P., Debrecen, 1998 (a továbbiakban: Stipta), 113. o.; lásd még: Bónis – Degré – Varga, 190-191. o.; Zinner Tibor: Utak és tévutak – Adalékok a magyar felsőbbbíráskodás 1000 esztendejéhez, in: Bírák lapja, A Magyar Bírói Egyesület folyóirata, VII. évfolyam, 1997, 1-2. szám, (a továbbiakban: Zinner, 1997.), 1997., 50. o.; The History of the Supreme Courts of Europe and the Development of the Human Rights, Editors: Solt Pál, Zanathy János, Zinner Tibor, Printed by Alföldi Nyomda Co., Debrecen, 1999 (a továbbiakban: The History of the Supreme Courts of Europe), 188. o.

⁶ Varga Endre: A királyi curia 1780-1850, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974 (a továbbiakban: Varga, 1974), 150. o.

⁷ Berzeviczy I., 139. o.

azonban hamar elvesztette önállóságát a bécsi legfelsőbb törvényszékben,⁸ amely nem meglepő, hiszen a legmagasabb irányító szerv a bécsi székhelyű osztrák igazságügy-minisztérium volt.⁹

A gyakorlatban azonban ez az intézkedés nem jelentett teljes elszigetelődést az egykori magyar legfelsőbb ítélkezési fórumtól, hiszen a megszüntetett Hétszemélyes tábla több bírója is a bécsi legfelsőbb törvényszéken dolgozott tovább.¹⁰ A Váltó-feltörvényszék működését javarészt a régi tagokkal 1849 végén folytatta. Működése azonban nem volt hosszú életű, mert hatásköre az összbirodalmi szervezetben az újonnan felállított Pesti Váltó és Kereskedelmi Törvényszékhez került át.¹¹

Hazánk területét egységesen átfogó bírósági fórum létrehozását tudatosan kerülve öt főtörvényszéket hoztak létre – Pest, Sopron, Pozsony, Eperjes, Debrecen székhelyekkel –, amely főtörvényszékek a Királyi tábla hatáskörét kapták meg a kerületi beosztásoknak megfelelően.¹² A főtörvényszékek, mint másodfokú bírói fórumok ötfős tanácsokban hozták meg az ítéleteket.¹³ Az egykori Hétszemélyes tábla hatáskörét pedig a bécsi legfelsőbb törvényszék szerezte meg.¹⁴ A birodalmi központosítási törekvéseket mutatta, hogy ezt követően a magyar bírói fórumok háromnyelvű pecsétet használtak.¹⁵

Az osztrák központosított bírósági rendszer újabb megerősítését jelentette az 1852. március 1-jén kelt császári rendelet, valamint a bíróságok polgári jogügyekben való hatásköre és illetékességéről szóló birodalmi „törvény”¹⁶, amely szerint a császári nyíltparancsban felsorolt esetekben harmadfokon a bécsi legfelsőbb törvényszék járt el.¹⁷ Az 1849. november 3-án kelt ideiglenesnek szánt rendeletet felváltó végleges hatályú rendelkezés 1854-ben lépett hatályba.

Az 1849 nyarán megszakadt perek iratanyagát a Királyi Curia levéltárába kellett átszállítani, miután a Királyi Curia volt épületét először az osztrák csendőrség, majd a Pesti „Országos” Főtörvényszék kapta meg. Több éves levéltári és iratrendezői munkát igényelt, mire minden per- és iratanyag a helyére került.¹⁸ A még el nem döntött ügyekre az új bírósági szervezetrendszerre vonatkozó rendeletben foglaltak vonatkoztak.¹⁹ A levéltár a Királyi Curia egyetlen olyan része volt, amely túlélte az abszolutizmus bukásának idejét és megérte a Királyi Curia újbóli 1861-es felállítását.²⁰

---

⁸ Berzeviczy I., 227. o.

⁹ Bónis – Degré – Varga, 195. o.

¹⁰ Stipta, 113. o.

¹¹ Stipta, 116. o.

¹² Stipta, 115-116. o.

¹³ Stipta, 116. o.

¹⁴ Varga, 1974, 151. o.

¹⁵ Berzeviczy I., 139. o.

¹⁶ Az ausztriai birodalmat illető közönséges birodalmi törvény- és kormánylap, Bécs, Kiadottt és szétküldetett: 1852. december 15-én, LXXIII. darab (a továbbiakban: Birodalmi Kormánylap LXXIII.), 1084. o.

¹⁷ Birodalmi Kormánylap LXXIII., 1102. o.

¹⁸ Varga, 1974, 151. o.

¹⁹ Birodalmi kormánylap XL., 421. o.

²⁰ Varga, 1974, 151. o.

2. Az Országbírói Értekezlet, és a Királyi Curia újbóli felállítása 1861-ben

Az 1860. október 20-án kiadott²¹ „császári diploma” Magyarország alkotmányos helyzetét igyekezett visszaállítani²², azaz az 1848. évi márciusi törvények figyelmen kívül hagyásával az azt megelőző állapotot tekintette mérvadónak.²³ Csakhogy ez a rendelkezés teljes mértékben szembement a polgári szemléletet követő változásokkal, amelyek próbálták a rendi kötöttségektől, és a rendi korszakra jellemző intézményektől megtisztítani a hazai jogrendszert.²⁴ Ezt a fajta kettőséget az uralkodó is érezte, ezért tartotta szükségesnek egy olyan testületnek az összehívását, amely megpróbálta volna orvosolni az ítélkezői hatalom által használt jogszabályok több jogforrásból való összetétele miatt született kaotikus állapotot.

Ferenc József az Októberi diploma kiadásával egy időben báró Vay Miklós magyar kancellárhoz kéziratot is intézett, amelyben így fogalmazott: „szándékom Magyarországom összes törvénykezési ügyét ismét ezen ország határai közé visszahelyezni”.²⁵ A diplomában foglaltakhoz híven megtörtént a Hétszemélyes tábla tagjainak kinevezése január 22-én, amely következtében ismét Magyarországon születhettek meg a legfelsőbb bírói döntések.²⁶

A bizottság vezetésével gróf Apponyi Györgyöt bízták meg, aki az Októberi diploma kihirdetését követően országbíró lett.²⁷ Az Országbírói Értekezletre hatvan személyt hívtak meg, hétszemélynőköket, ügyvédeket, bírákat, egyetemi tanárokat, és más elismert jogtudósokat valamint országos méltóságokat.²⁸ A választmányt az országbíró 1861. január 23-ára hívta össze.²⁹ Az uralkodó azzal kívánta gyorsítani a „tanácskozmányt”, hogy az abszolutizmus szülte jogi megoldások addig maradtak

²¹ A Pallas Nagy Lexikona, XIII. kötet, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1896 (a továbbiakban: Pallas XIII.), 547. o.; lásd még: Varga Endre – Veres Miklós: Bírósági levéltárak 1526-1869, szerkesztette: Sashegyi Oszkár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989 (a továbbiakban: Varga – Veres), 422. o.

²² Ökröss Bálint: Általános Magyar Polgári Magánjog az 1848. évi törvényhozás és az Országbírói Tanácskozmány módosításai nyomán, Nyomatott: Landerer és Heckenastnál, Pest, 1863 (a továbbiakban: Ökröss), 12. o.; lásd még: Mendelényi László: A M. Kir. Curia, A Német Birodalmi Főtörvényszék („Reichsgericht”) fennállásának 50 éves évfordulója alkalmából Lipcsében 1929. év október havában kiadott „Die höchst en gerichte der welt” című munkában megjelent ismertetés, A Jogállam Könyvtára 26., Kiadja a Jogállam Könyvtára, Budapest, 1929 (a továbbiakban: Mendelényi), 6. o.

²³ Bónis – Degré – Varga, 211. o.

²⁴ Corpus Iuris Hungarici Milleneumi Emlékiadás, Franklin Társulat, Budapest, 1896 (a továbbiakban: CIH.), 1848. évi VIII. törvénycikk a közös teherviselésről; 1848. évi IX. törvénycikk az urbéri és azt pótló szerződés alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről; 1848. évi XV. törvénycikk az ősiség eltörléséről

²⁵ Magyar Jogi Lexikon, szerkesztette: Márkus Dezső, V. kötet, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1904 (a továbbiakban: MJL. V.), 717. o.

²⁶ Berzeviczy Albert: Az abszolutizmus kora Magyarországon, 1849-1865, Harmadik kötet, Franklin-Társulat Nyomdája, Budapest, 1932 (a továbbiakban: Berzeviczy III.), 187. o.

²⁷ Ráth György: Az Országbírói Értekezlet a törvénykezés tárgyában, Első kötet, Landerer és Heckenast, Pest, 1861 (a továbbiakban: Ráth), III. o.; lásd még: MJL. V., 717. o.; Suhayda János: A magyar polgári törvénykezés rendszere az Országbírói Értekezlet által javaslatba hozott Ideiglenes Törvénykezési Szabályokhoz alkalmazva, Nyomatott Trattner-Károlynál, Pesten, 1862 (a továbbiakban: Suhayda), 4. o.

²⁸ In.: MJL. V., 717. o.; lásd még: Ráth, VII-VIII. o.

²⁹ Ráth, III. o.; lásd még: Pallas XIII., 547. o.; Suhayda 4. o.; Varga – Veres, 422. o.; Zinner, 1997., 51. o.; The History of the Supreme Courts of Europe, 189. o.

hatályban, amíg a végleges tervezeteket el nem készítette a bizottság.³⁰

Az elnök nyitóbeszédében kijelentette, hogy az Országbírói Értekezlet egyik legfontosabb tárgya a Királyi Curia visszaállításának kérdése.³¹ Történelmi esemény következett be már rögtön az ülés megnyitását követő napon, ugyanis az Országbírói Értekezlet 1861. január 24-én kimondta a Királyi Curia visszaállításának elvét,³² azáltal, hogy egyhangúlag megszavazták a Királyi tábla visszaállítását³³ az 1848 előtti állapotokat alapul véve. A Királyi Táblát az öt kerületi főtörvényszék helyére kívánták visszaállítani nyolc állandó tanáccsal.³⁴ A javaslat újdonságot is tartalmazott a régi állapotokhoz képest, ugyanis minden királyi táblai előadó bíró mellé rendes fizetéssel rendelkező királyi táblai jegyző kinevezését ajánlotta.³⁵

A Királyi tábla visszaállításával tizenkét évig tartó kényszerű szünet után ismét a Királyi Curia mint országos illetőségű szerv lett a hazai bírósági rendszer legfelsőbb fóruma.³⁶ A Királyi tábla és a Váltó-feltörvényszék végleges szervezésére azonban április 3-ig várni kellett.³⁷

A visszaállított Királyi Curia első ülését ünnepélyes keretek között Apponyi György országbíró elnöklete alatt tartotta meg 1861. április 3-án³⁸, ahol a Királyi tábla elnökének és egyben királyi személynöknek Melczer Istvánt, a Váltó-feltörvényszék elnökének pedig Zsoldos Ignácot nevezték ki. Az alsóbb szintű fórumok részére körlevelet küldött ki az országbíró, amelyben tudatta, hogy május 1-től a magyar ügyekre nézve megszűnik a bécsi legfelsőbb törvényszék hatásköre.³⁹

Az értekezlet tizennyolc teljes ülést követően⁴⁰ 1861. március 4-re készült el a végleges tervezettel,⁴¹ amelyben az 1848 előtti magyar törvények és a neoabszolutizmus idején kibocsátott osztrák császári nyílparancsok összhangját próbálták megteremteni.⁴² A tervezetet a visszaállított Hétszemélyes tábla által küldött bizottság egységes formába öntötte.⁴³

Hosszas egyeztetéseket követően Ferenc József beleegyezett abba, hogy az így elkészült tervezetet az országgyűlés vitassa meg, és döntsön a sorsa felől.⁴⁴ Így történhetett meg 1861. május 4-én, hogy kísérőlevelével együtt küldte el Apponyi György országbíró az Országbírói Értekezlet által javaslatba hozott Ideiglenes

³⁰ Bónis – Degré – Varga, 211. o.

³¹ Berzeviczy III., 188. o.

³² Suhayda, 4. o.; lásd még: Vinkler, 270. o.

³³ Berzeviczy III., 189. o.

³⁴ Ráth, 80. o.

³⁵ Ráth, 80. o.

³⁶ Darák Péter ünnepi megemlékezése: Az igazság a hatalom talpköve, in: Ügyvédek lapja, LI. évfolyam, 3. szám, 2012 május-június, (a továbbiakban: Darák), 5. o.

³⁷ Berzeviczy III., 187. o.

³⁸ Varga – Veres, 423. o.; lásd még: Darák, 5. o.; Zinner, 1997., 51. o., *The History of the Supreme Courts of Europe*, 189. o.; Mendelényi, 6. o.

³⁹ Berzeviczy III., 235. o.

⁴⁰ MJL. V., 717. o.; lásd még: Pomogyi László: Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyv, Mérték Kiadó Kft., Budapest, 2008 (a továbbiakban: Pomogyi), 854. o.

⁴¹ Ráth, III. o.; lásd még: Pallas XIII., 547. o.

⁴² Pomogyi, 854. o.

⁴³ Suhayda, 4. o.

⁴⁴ Berzeviczy III., 214. o.

Törvénykezési Szabályokat a Képviselőház elnökének.⁴⁵ A javaslat további útjának bemutatása előtt azonban érdemes röviden kitérni az értekezlet névadó közjogi méltóságára, az országbíróra.

3. Az országbíró

Hazánkban kiemelt fontosságú tisztség volt az országbírói méltóság, amelynek ismertetése a legfelsőbb magyar ítélkezési fórumhoz való kapcsolata miatt sem érdektelen.

Az országbíró – *judex curiae regiae*⁴⁶ – a nádort rangban és méltóságban követő tisztség.⁴⁷ „Ősi alkotmányunk egyik legrégebb intézménye”⁴⁸, elnevezése 1234-től kezdve változatlan formában maradt fenn⁴⁹, és már az Aranybulla is ilyen formában említi.⁵⁰ A történeti fejlődés és az ügyek gyarapodása következtében az 1723. évi XXIV. törvénycikk alapján a nádor távollétében a Hétszemélyes tábla elnöki posztját is betöltötte.⁵¹

Az ország második rendes bírója volt a nádort követve,⁵² a felsőtáblán a nádor után első hely illette meg.⁵³ A nádor által meghozott ítéleteket az országbíró köteles volt átnézni és felülvizsgálni. Gyakran előfordult azonban az is, hogy az országbíró által elbírált ügyeket az uralkodóhoz terjesztették fel, aki azt vagy megsemmisítette, vagy helybehagyta.⁵⁴ Az országbíró kötelező erejű bírói parancsokat adhatott ki, de ezen jogkörének megszüntetése után a magyar bírósági rendszeren belül jelentősége csökkent.⁵⁵

A méltóság királytól való függőségét és bizalmi jellegét mutatta, hogy kinevezését a királytól kapta, hivatali esküjét neki tette le.⁵⁶ Az országbírói hivalt az udvar által ismert személy kaphatta meg, 1790 és 1848 között minden, ezt a tisztséget betöltő személy korábban Bécsben szolgált.⁵⁷ 1795-ig minden országbírói tisztséget betöltő személy grófi rangban volt.⁵⁸ A Habsburg uralkodók regnálása alatt évi fizetésük volt, amely 1546-ban 1000 forint, 1567-ben pedig már 1500 forint volt.⁵⁹

⁴⁵ Suhayda, 4. o.

⁴⁶ Ökröss, 77. o.; lásd még: Pallas XIII., 546. o.

⁴⁷ MJL. V., 715. o.

⁴⁸ Vasárnapi Újság, Pest, 1861. február 10., Nyolcadik évfolyam, 6-ik szám (a továbbiakban: VÚ., 1861/6), 61. o.

⁴⁹ MJL. V., 715. o.

⁵⁰ Mendelényi, 2. o.

⁵¹ CIH., 1723-évi XXIV. törvénycikk 4.§; lásd még: VÚ., 1861/6, 61. o.

⁵² CIH., 1486. évi LXVIII. törvénycikk 1 §: „Ennélfogva határozottan kijelentjük e helyütt, hogy a rendes bírák: elsősorban a nádor, azután az országbíró...”

⁵³ CIH., 1687. évi X. törvénycikk

⁵⁴ Fraknói Vilmos: A nádori és országbírói hivatal eredete és hatáskörének történeti kifejlődése, Pfeifer Ferdinánd Nemzeti Könyvkereskedés, Pesten, 1863 (a továbbiakban: Fraknói), 148. o.

⁵⁵ Suhayda, 28. o.

⁵⁶ Ökröss, 77. o.

⁵⁷ Varga, 1974, 189. o.

⁵⁸ Mendelényi, 8. o.

⁵⁹ Fraknói, 153. o.

A nádor halála esetén – ha a király akadályoztatva volt – a nádorválasztó országgyűlés egybehívása szintén az országbíró feladata volt.⁶⁰ Az okiratok hitelesítése az országbíró saját hivatalos pecsétjével – *sigillum nostrum*, mint *judex curiae* országos méltóság rendelkezett pecséttel⁶¹ – történt meg,⁶² amelyhez az országbíró eredeti aláírása is szükségeltetett egyetlen kivételtől eltekintve történelmünk összes országbírójára nézve. Koháry István volt az az országbíró, akinek nem kellett aláírásával ellátnia a hivatalos iratokat, tekintettel arra, hogy a török ellen vívott harcok során a jobb kezét elvesztette.⁶³

Az 1848-ban bekövetkezett változások eredményeként az országbíró a továbbiakban csak a Hétszemélyes tábla elnöke volt, hiszen ekkor került felállításra az Igazságügyi Minisztérium is.⁶⁴ Az országbírói jogkör jelentős része ugyanis az igazságügy miniszter jogkörébe került át. Az országbíró a hivatalos pecsét használatával felelősséget vállalt az általa lepecsételt okiratban foglaltakért, de az 1848. évi III. törvénycikket követően ez a felelősség az igazságügyi minisztert terhelte, aki aláírásával vállalta ugyanezt.⁶⁵ A polgári korszakot megelőző utolsó országbíró Id. Mailáth György volt.⁶⁶

1839-ben az országbíró éves fizetése 14.000 forint volt, amely további 6.000 forint pótlékkal egészült ki.⁶⁷ Figyelembe véve, hogy az 1848. évi V. törvénycikkben foglaltak alapján már évi száz forint összegű jövedelem felett rendelkezett választójoggal a huszadik életévét betöltött magyar állampolgárságú férfi, ez a 20.000 forint magas összegnek volt tekinthető.⁶⁸ Az 1849-es áprilisi törvények következtében megszűnt az országbírói tisztség.⁶⁹

Az országos méltóság visszaállítására 1860. október 20-ig kellett várni, amikor Apponyi György lett az országbíró,⁷⁰ miután Cziráky János visszautasította a felkérést eme tisztség betöltésére.⁷¹ Az Országbírói Értekezlet után az országbíró – a nádori szék betöltetlensége miatt, valamint az igazságügy miniszter hiányában – kezében koncentráldott az igazságügy legfelsőbb irányítása.⁷² Apponyi György 1862 végén „kiegyenlítési tervet” készített,⁷³ amely az 1848 előtti állapotokhoz nyúlt vissza.⁷⁴ A tervzet szólt a közös ügyekről, hangsúlyozta a jogfolytonosság elvét, a magyar

⁶⁰ CIH., 1608. évi III. törvénycikk

⁶¹ Fraknói, 152. o.

⁶² MJL. V., 717. o.

⁶³ CIH., 1715 évi XXIX. törvénycikk 2. §

⁶⁴ CIH., 1848. évi III. törvénycikk 14. § f) pont; lásd még: Bónis –Degré – Varga, 95. o.; Stipta, 108. o.; Varga, 1974, 132-133. o.; VÚ., 1861/6, 61. o.

⁶⁵ CIH., 1848. évi III. törvénycikk a független magyar felelős ministerium alakításáról, 18. §: „Mindegyik minister azon rendeletért, melyet aláír, felelősséggel tartozik.”

⁶⁶ Varga, 1974, 189. o.; lásd még: Mendelényi, 8. o.

⁶⁷ Fraknói, 153. o.

⁶⁸ Sereg – Koncz, 60. o.

⁶⁹ MJL. V., 717. o.; lásd még: Sereg – Koncz, 61. o.

⁷⁰ Suhayda, 4. o.; lásd még: VÚ., 1861/6, 61. o.; MJL. V., 717. o.

⁷¹ VÚ., 1861/6, 61. o.

⁷² Varga – Veres, 423. o.

⁷³ In. Vasárnapi Újság, Pest, 1899. március 5., 46. évfolyam, 10-ik szám (a továbbiakban: VÚ., 1899/10), 157. o.: Mailáth György tárnokmester, báró Sennyey Pál és Ürményi József közreműködésével.

⁷⁴ Új Magyar Életrajzi Lexikon, Főszerkesztő: Markó László, I. kötet A-Cs, Magyar Könyvklub, Budapest, 2001 (a továbbiakban: ÚMÉL. I.), 181. o.

korona országainak területi helyreállítását, valamint a Béctől független magyar minisztériumok fontosságát.⁷⁵

Az uralkodó 1863 áprilisában a tervezettel kapcsolatban nemtetszésének adott hangot, midőn Apponyi Györgyöt leváltotta az országbírói tisztségéből.⁷⁶ 1867-et követően⁷⁷ a tisztséghez kapcsolódó közjogi jelentőség fokozatosan csökkent, később a Semmítőszék elnöke,⁷⁸ majd pedig a Semmítőszék és a Legfőbb Ítélszék egyesítése után 1881-től a Királyi Curia elnöke töltötte be az országbírói méltóságot Ifj. Mailáth György személyében.⁷⁹ 1871-ben az országbíró keresete 14.000 forint volt, amely 8.000 forintösszegű rendes fizetésből,⁸⁰ és 6000 forintnyi pótlékból tevődött össze.⁸¹

A tényleges bíraskodástól való elválasztását követően az országbíró a Főrendiház örökös tagjává vált,⁸² valamint a király koronázásakor a jogar vivője volt,⁸³ egészen 1944-ig.⁸⁴

4. Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok Királyi Curiára vonatkozó részei, és annak fogadtatása az országgyűlésben

Az Országbírói Értekezlet által megállapított tervezet sorsának tárgyalását az Országgyűlés Képviselőházába való átküldésnél hagytam abba. A következőkben az átküldött javaslat legfőbb bírói fórumra vonatkozó részeit szeretném ismertetni, majd ennek az országgyűlésben való fogadtatását.

A bírósági szervezet tekintetében a tervezet megalkotói az 1848 előtti állapotokhoz nyúltak vissza. A fent leírtaknak megfelelően visszaállításra került a Királyi tábla, amely azt a hatáskörét kapta vissza, amellyel a neoabszolutizmust megelőző időszakban is rendelkezett. A Hétszemélyes tábla is hasonlóan született újjá, azt a változását leszámítva, hogy most már nemcsak a váltó-, hanem a fenyítő- és az úrbéri ügyek intézése is külön szakosztályokban történt, meghatározott bírói létszámmal.⁸⁵ Fellebbezett ügyeket tekintve továbbra is a Királyi táblához, majd a Hétszemélyes táblához, vagy az együttes ülések esetén a Királyi Curiához lehetett

⁷⁵ VÚ., 1899/10, 158. o.

⁷⁶ ÚMÉL. I., 181. o.

⁷⁷ Varga – Veres, 423. o.

⁷⁸ CIH., 1868. évi LIV. törvénycikk

⁷⁹ CIH., 1881. évi LIX. törvénycikk 101. §: „A jelen törvény hatálybaléptének napján a magyar királyi Curia két osztálya egyesítettik. Addig, míg a magyar kir. Curia szervezése iránt a törvényhozás intézkedik, a magyar kir. Curia áll az országbíróból, mint elnökből...”; lásd még: Sereg – Koncz, 62. o.

⁸⁰ MJL. V., 717. o.

⁸¹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár, Budapest, K 620 Semmítőszéki elnöki iratok 1869-1881, 1. csomó I. kútfő 1869-1870, 1870/22. irattári jelzettel ellátott iratköteg 1. sorszámú irata, 2. o.; lásd még: Fraknoi, 153. o.

⁸² CIH., 1885. évi VII. törvénycikk 4. §: „Az általuk viselt méltóság vagy hivatal alapján és annak tartama alatt tagjai a főrendiháznak: az ország zászlósai s a pozsonyi gróf; a két koronaőr; a fiumei kormányzó; a királyi Curia elnöke, másodelnöke és a budapesti királyi ítélőtábla elnöke.”

⁸³ Pallas XIII., 547. o.; lásd még: MJL. V., 717. o.

⁸⁴ Pomogyi, 854. o.

⁸⁵ Az Országbírói Értekezlet által javaslatba hozott Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 1861., Nyomatott Trattner-Károlynál, Pesten, 1861 (a továbbiakban: ITSZ.), 11. o.

ezen beadványokat benyújtani.⁸⁶

Apponyi György országbíró az általa átküldött tervezet tárgyalásának időpontját 1861. június 17-re határozta meg a Képviselőház számára,⁸⁷ a nyomdai késlekedés miatt azonban nem jutott időben minden képviselőnek a tervezetből, ezért az ülést június 20-ára tették át.⁸⁸ A következőkben a XLVII. és a XLVIII. országos ülés azon eseményeinek bemutatása következik a Képviselőház Naplója alapján, amelyek a legfőbb bírói fórumra vonatkoznak.

1861. június 20-án délelőtt tíz órától kezdetét vette a tervezet tárgyalása a Képviselőházban. A Képviselőház Elnöke szólásra kérte fel azon képviselőket, akik véleményüknek hangot kívántak adni. Ezzel kezdetét vette a két napig tartó vitaközlés a tervezetről.

Pap Mór képviselő problémát látott abban, hogy a magyar magánjog jelentős része nem írott formában, hanem csak szokásjogi úton érvényesültek. Tudatában volt, hogy ezen szabályok sem lehetnek törvénnyé, hiszen erre sem az országgyűlés, sem pedig az uralkodó nem volt képesítve ebben az időben. Véleménye szerint a sürgető közszükség által ezen szabályokat az országos hatóságok is alkalmazni fogják és szokásjogi úton fognak elterjedni az egész országban.⁸⁹ Ezzel a mondatával megfogalmazta az egész tervezet lényegét, és egyben a jövőben bekövetkezett dolgokat is megjósolta.

Halász Boldizsár szerint mivel nincs „koronás királyunk”, ezért a kisegítő szabályok nem válhattak törvénnyé, és így kötelező erővel sem bírtak volna. Sokan érvelhettek amellett, hogy végső fokon a Királyi Curia egységet alakíthatott volna ki, de ez csak a legfelsőbb bírói szinten valósult volna meg, amely azt jelentené, hogy a Királyi Curiahoz el nem jutó ügyek tekintetében nem érvényesült volna ez az elv. Személy szerint az 1848 előtti állapotokhoz való visszatérést tartotta örvendetesnek.⁹⁰ A korabeli újságok éles kritikával illeték azon képviselőket, akik a Halász Boldizsár féle nézeteket vallottak, hiszen a fejlődéstől lemaradni nem lett volna tanácsos, a régi elvekhez ragaszkodni pedig észszerűtlen és szürreális egy, a pozitív jogra támaszkodó országban.

Sokan kiabáltak közbe a felszólalók beszédébe, hogy „szavazzunk”, annak ellenére, hogy a tervezetet fel sem olvasták a ház előtt, gondolván a képviselők úgy is elolvasták azt.⁹¹ Az elhúzódozó beszédek miatt a tervezet vitája másnapra is átnyúlt. A június 20-ai ülést délután negyed háromkor zárta be az elnök.⁹²

A másnapi ülést tíz órakor nyitotta meg az elnök. Érvelések sora következett, amely az egyik félnél előnyként volt jelen, azt a másik hátrányként használta fel. Tisza Kálmán szerint a semmittevésnél minden jobb. A kétes esetekben jobban megbízott egy elfogadott javaslatban, mint az újból megalakított Királyi Curia

⁸⁶ ITSZ., 14. o.

⁸⁷ Berzeviczy III., 267. o.

⁸⁸ Az 1861. év april 2. pesten egybegyűlt országgyűlés Képviselőházának Naplója., Szerkeszti: Hajnik Károly, Második Kötet, Landerer és Heckenast Tulajdona, 1861 (a továbbiakban: Képviselőházi Napló 1861.), 158. o.

⁸⁹ Képviselőházi Napló 1861., 161-162. o.

⁹⁰ Képviselőházi Napló 1861., 163-165. o.

⁹¹ Képviselőházi Napló 1861., 178. o.

⁹² Képviselőházi Napló 1861., 180. o.

ítélőképességében.⁹³ Kubinyi Ferenc szintén a javaslat elfogadása mellett volt.⁹⁴ Látható, hogy a Képviselőházban belül is hatalmas a szakadék volt az ellenzők és a támogatók között, nemcsak a tervezet, hanem az újból felállított Királyi Curia tekintetében is. Nem tudták eldönteni kiben bízhatnak és kiben nem a tizenkét évig tartó hallgatást követően, amely mint árnyék vetült rá a hazai politikai színtérre és közéletre.

A vita lezárást követően a kettőszázhuszonkettő leadott szavazatból százötvenkettő igen és hetven nem arányban elfogadták a tervezetet,⁹⁵ amely így átkerülhetett a Főrendházba. Érdekesség, hogy minden forrás, amellyel találkoztam az elfogadás dátumául június 22-ét adja meg,⁹⁶ holott a Képviselőházi Napló adatai alapján a szavazás június 21-én történt meg,⁹⁷ csak a jegyzőkönyv a másnapi ülésen „megerősítés végett felolvastatott”.

A Főrendház is elfogadta a tervezetet július 1-jén,⁹⁸ kimondván a XIII. ülésén, hogy a magyar törvények visszaállítatnak, amelyek azonban már nem alkalmazhatóak, azok helyett „az Országbírói Értekezlet munkáját ideiglenes kisegítő gyanánt használhatónak tekinti”.⁹⁹ Ezt követően az uralkodó is jóváhagyta az országgyűlés mindkét háza által elfogadott Ideiglenes Törvénykezési Szabályokat.¹⁰⁰

5. A Királyi Curia működése az Országbírói Értekezletet követő években 1867-ig

A Királyi Curia 1861. július 23-án tartott teljes ülésén kijelentette, hogy az Országbírói Értekezlet által javaslatba hozott Ideiglenes Törvénykezési Szabályok „kisegítő gyanánt” alkalmazhatóak, amíg egy alkotmányos keretek között összeült országgyűlés nem alkot újabb szabályokat,¹⁰¹ azokat „állandó zsinórmértékül tekinti”.¹⁰² Az uralkodó által a Királyi Curiahoz 1861. november 5-én kelt leiratában így fogalmazott: „mind a Curia, mind a törvényhatóságokban működő törvényhatósági közegek, hivatásukat az Országbírói Értekezletnek általunk szentesített határozatai szerint teljesítsék”.¹⁰³

Annak ellenére, hogy nem törvények, ezek a szabályok az országbíróknak, mint országos nagybíróknak és a Királyi Curiaának tekintélye miatt mégis kötelezően követendő elvekként mutatták az utat az alacsonyabb szintű bírói fórumok

⁹³ Képviselőházi Napló 1861., 193. o.

⁹⁴ Képviselőházi Napló 1861., 194. o.

⁹⁵ Képviselőházi Napló 1861., 197-198. o.

⁹⁶ ITSZ., 76. o.; lásd még: Suhayda, 4 o.; Pallas XIII., 547. o.; Wenzel Gusztáv: A magyar és erdélyi magánjog rendszere, I. kötet, A Kir. M. Egyetemi Nyomdából, Buda, 1863 (a továbbiakban: Wenzel, 1863), 85. o.; Ökröss, 13. o.

⁹⁷ Képviselőházi Napló 1861., 181-200. o.

⁹⁸ ITSZ., 76. o.; lásd még: MJL. V., 718. o.; Suhayda 4. o.

⁹⁹ Ökröss, 13. o.

¹⁰⁰ Wenzel, 1863, 85. o.

¹⁰¹ ITSZ., 3. o.

¹⁰² Ökröss, 13. o.; lásd még: Darák, 5. o.

¹⁰³ MJL. V., 718. o.; lásd még: Wenzel, 1863, 86. o.

számára.¹⁰⁴ Szilárd jogforrásként szolgáltak mindazon esetekben, amikor nem volt megfelelő törvényi rendelkezés az adott ügyre nézve, mindaddig, amíg a hiánypótló törvény meg nem született a szabályozandó tárgyköröket tekintve.¹⁰⁵

Az 1861-ben hatályba lépett új rendelkezések alapján a Királyi Curia továbbra is három alkotórészből állt: a Hétszemélyes táblából, a Királyi táblából, és a Váltó-feltörvényszékből. A Királyi tábla bírának száma 1860-at követően negyvennyolc volt. Az egyes ügyek tekintetében az érvényes határozathozatalhoz kilenc bíró együttes jelenléte szükségeltett.¹⁰⁶ Az 1864. augusztus 23-án tartott curiai teljes ülésen kihirdetett udvari rendeletet követően azonban csak a kiemelt jelentőségű polgári és büntető ügyek esetében maradt meg a kilenc tagból álló tanács, egyébként öt- és hétfős tanácsban üléseztek a Királyi táblán.¹⁰⁷

Az említett negyvennyolc bírói állás azonban nem azt jelentette, hogy negyvennyolc curiai bíró dolgozott a Királyi táblán. Különböző okokból kifolyólag szinte sosem dolgoztak mind a Királyi táblán, hiszen egyes tagjait a vármegyékbe vagy a kancelláriához helyezték át ideiglenesen.¹⁰⁸ Az előadó bírók számát 1864-ben ötvenegyre, egy évvel később hetvenegyre, majd 1866-ban hetvenkettőre emelték fel.¹⁰⁹

Az uralkodó a befejezetlen ügyek sokasága következtében a 16496. számú, 1862. október 12-én kelt leiratában elegendőnek tartotta az egy elnökből és hat bíróból álló tanácsban való ítélethozatalt.¹¹⁰ Az tanácselnökök akadályoztatása esetén a tárgyalás vezetésével a legidősebb ülnökök voltak megbízva.¹¹¹ A Királyi tábla hatásköre a korábban ismertetekhez képest nem változott, a fellebbvitel továbbra is a Hétszemélyes táblához történt.¹¹² A Királyi Curia új tanáccsal egészült ki az 1862. június 12-én kelt 9424. számú uralkodói leirat következtében, amely úgy rendelkezett, hogy azon ügyekben, amelyekben a Hétszemélyes tábla halálos ítéletet hozott a Királyi Curia által kialakított kegyelmezési tanács véleményezze ezt, és csak ezt követően küldték tovább az uralkodónak a magyar királyi kancellária által.¹¹³

A Váltó-feltörvényszék továbbra is a hozzá fellebbezett váltó-, kereskedelmi- és csődügyekben ítélezett másodfokon, személyzete egy elnökből és hat bíróból állt. Az egyes ügyekre nézve érvényes határozathozatalhoz az elnök és négy bíró együttes jelenléte szükségeltett.¹¹⁴ Az itt született határozatok ellen jogorvoslással

¹⁰⁴ Wenzel, 1863, 86. o.

¹⁰⁵ Pallas XIII, 547. o.

¹⁰⁶ Suhayda, 25. o.

¹⁰⁷ Varga – Veres, 424. o.

¹⁰⁸ Törvényhozási s Törvényszéki Csarnok, Kiadó tulajdonos és felelős szerkesztő: Szokolay István, Nyomatott Kocsi Sándor által, Pesten, 1865, Hetedik évfolyam, 3. szám, 1865. január 10., kedd (a továbbiakban: Törvényhozási Csarnok 1865/3.), 11. o.

¹⁰⁹ Jogtudományi Közlöny s mellékletül a M. Kir. Curiai ítéletek, Pest, 1867. február 10., Második évfolyam, 6. szám (JK. 1867/6.), 26. o.

¹¹⁰ Függelék az ideiglenes törvénykezési szabályokhoz: az új törvénykezési rendszer behozatala óta kibocsátott szabályrendeleteknek hiteles adatok nyomán összeállított teljes gyűjteménye, Első kötet, Heckenast Nyomdája, Pest, 1864 (a továbbiakban: FITSZ.), 58-59. o.

¹¹¹ Suhayda, 25. o.

¹¹² Suhayda, 26. o.

¹¹³ FITSZ., 18-19. o.

¹¹⁴ Varga – Veres, 425. o.

élni a Hétszemélyes tábla váltóosztályához lehetett,¹¹⁵ amely 1864-ben a hozzá fellebbezett mind az ötszázötven ügyet elbírált. A Váltó-feltörvényszéktől történő fellebbezés esetén a Hétszemélyes tábla váltóügyekben hét tagú tanácsban járt el.¹¹⁶ Ugyanebben az évben a Váltó-feltörvényszék 5726 darab elintézett és harmincnégy maradék üggyel rendelkezett.¹¹⁷ Tekintve ezeket az ügyszámokat évi kétszáz ülésnapra számolva a Váltó-feltörvényszék átlag napi huszonnyolc ügyet bírált el, a Hétszemélyes tábla váltóosztálya pedig három ügyet.

A Hétszemélyes tábla tagjainak száma továbbra is változatlan maradt, határozatait az ügyek típusától függően eltérő számú bíróból álló testületekben hozta. Tizenegy bíróból álló testületben hozta meg a határozatokat az úrbéri tagosítási és válóperekben, valamint az újabb házasság céljából indított „halottnyilvánítási” ügyekben. Ezen ügyeken kívül egy elnökből és hat bíróból álló tanácsban ítélezett.¹¹⁸ A két tábla együttesen az 1864-es esztendőben több mint 27.000 ügyet bírált el, mindössze tizennégy úrbéri ügyet hagyva a következő évre.¹¹⁹ 1865-ben a Hétszemélyes táblán 26.807, a Királyi táblán pedig 6.500 ügyet intéztek el, az 1866-os esztendőben pedig a két tábla által elintézett ügyek száma összesen meghaladta a 33.000-et.¹²⁰

Ezeket a számokat figyelembe véve láthatjuk a felsőbbbíróságaink túlterheltségét. Ha az év minden napján tárgyaltak volna, akkor naponta átlagosan kilencven ügyet tárgyaltak volna le, mivel azonban csak az ülésnapokon tárgyaltak, így az egyes ülésnapokra jutó ügyek száma jóval meghaladta a másfélszázat. Látható, hogy a váltóügyekben eljáró felsőbbbíróságokhoz képest jelentős mértékben túlhaladta a Hétszemélyes és a Királyi tábla ügyszáma azt az ügyszámot, amelyre még azt lehet mondani, hogy érdemi tárgyalásokat tartva minden bíró mérlegelte az adott ügyet. Ne felejtjük el, hogy voltak olyan ügyek, amelyeket a felek kérelme nélkül is tovább kellett küldeni a felsőbb bíróságok számára, ezen ügyek tekintetében gyakorta csak a jóváhagyás történt meg legfelsőbb szinten.

A fentiek alapján azt a megállapítást lehet tenni, hogy bár a Királyi Curia mint magyar legfelsőbb bíróság visszaállításra került az 1860-as évek elején, a hatékony működés jogszabályi hátterét ekkora azonban még nem sikerült megteremtteni. Ehhez a második felelős magyar kormány kinevezésére, majd az új igazságügyi miniszter, Horváth Boldizsár áldozatos munkájáig kellett várni, akinek köszönhetően elkészült az 1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában.¹²¹

---

¹¹⁵ Suhayda, 27. o.

¹¹⁶ Varga – Veres, 425. o.

¹¹⁷ Törvényhozási Csarnok 1865/3, 11. o.

¹¹⁸ Suhayda, 27. o.; lásd még: Varga – Veres, 425. o.

¹¹⁹ Törvényhozási Csarnok 1865/3, 11. o.

¹²⁰ JK. 1867/6., 26. o.

¹²¹ Groisz Gusztáv: Magyar polgári törvénykezési rendtartás (1868: LIV. törvénycikk), Kiadja Stein János Erdélyi Múzeum-Egyleti könyvtár, Kolozsvárt, 1870, 11. o.;

Irodalomjegyzék

- A Pallas Nagy Lexikona, XII. kötet, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1896;
- A Pallas Nagy Lexikona, XIII. kötet, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1896;
- Az 1861. év april 2. pesten egybegyűlt országgyűlés Képviselőházának Naplója., Szerkeszti: Hajnik Károly, Második Kötet, Landerer és Heckenast Tulajdona, 1861;
- Az ausztriai birodalmat illető közönséges birodalmi törvény- és kormánylap, Bécs, Kiadatott és szétküldetett: 1851. május 28-án, XL. darab;
- Az ausztriai birodalmat illető közönséges birodalmi törvény- és kormánylap, Bécs, Kiadatott és szétküldetett: 1852. december 15-én, LXXIII. darab;
- Az Országbírói Értekezlet által javaslatba hozott Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 1861., Nyomatott Trattner-Károlyinál, Pesten, 1861;
- Berzeviczy Albert: Az absolutismus kora Magyarországon, 1849-1865, Első kötet, Franklin-Társulat Nyomdája, Budapest, 1922;
- Berzeviczy Albert: Az absolutismus kora Magyarországon, 1849-1865, Harmadik kötet, Franklin-Társulat Nyomdája, Budapest, 1932;
- Bónis György – Degré Alajos – Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története, Második, bővített kiadás, Szerkesztette: Molnár András, Kiadó: Zala Megyei Bíróság és Magyar Jogászegylet Zala Megyei Szervezete, Zalaegerszeg, 1996;
- Corpus Iuris Hungarici Milleneumi Emlékiadás, Franklin Társulat, Budapest, 1896;
- Darák Péter ünnepi megemlékezése: Az igazság a hatalom talpköve, in: Ügyvédek lapja, LI. évfolyam, 3. szám, 2012 május-június;
- Fraknói Vilmos: A nádori és országbírói hivatal eredete és hatáskörének történeti kifejlődése, Pfeifer Ferdinánd Nemzeti Könyvkereskedés, Pesten, 1863;
- Függelék az ideiglenes törvénykezési szabályokhoz: az új törvénykezési rendszer behozatala óta kibocsátott szabályrendeleteknek hiteles adatok nyomán összeállított teljes gyűjteménye, Első kötet, Heckenast Nyomdája, Pest, 1864;
- Groisz Gusztáv: Magyar polgári törvénykezési rendtartás (1868: LIV. törvényczikk), Kiadja Stein János Erdélyi Múzeum-Egyleti könyvtár, Kolozsvárt, 1870;
- Jogtudományi Közlöny s mellékletül a M. Kir. Curiai ítéletek, Pest, 1867. február 10., Második évfolyam, 6. szám;
- Magyar Jogi Lexikon, szerkesztette: Márkus Dezső, V. kötet, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1904;
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár, Budapest, K 620 Semmítőszéki elnöki iratok 1869-1881, 1. csomó I. kútfő 1869-1870;
- Mendelényi László: A M. Kir. Curia, A Német Birodalmi Főtörvényszék („Reichsgericht”) fennállásának 50 éves évfordulója alkalmából Lipcsében 1929. év október havában kiadott „Die höchsten gerichte der welt” című munkában

- megjelent ismertetés, A Jogállam Könyvtára 26., Kiadja a Jogállam Könyvtára, Budapest, 1929;
- Ökröss Bálint: Általános Magyar Polgári Magánjog az 1848. évi törvényhozás és az Országbírói Tanácsokmány módosításai nyomán, Nyomatott: Landerer és Heckenastnál, Pest, 1863;
  - Pomogyi László: Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézisztár, Mérték Kiadó Kft., Budapest, 2008;
  - Ráth György: Az Országbírói Értekezlet a törvénykezés tárgyában, Első kötet, Landerer és Heckenast, Pest, 1861;
  - Sereg Péter – Koncz Ibolya Katalin: Gróf Székhelyi Mailáthok a haza szolgálatában, in: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXIV., Miskolc University Press, Miskolc, 2016;
  - Somlyódy István: A magyar bírói függetlenség mint egyik alkotmánybiztosíték kiépítéséről, Wesselényi Géza Könyvnyomdája, Szeged, 1906;
  - Stipta István: A magyar bírósági rendszer története, második, javított kiadás, Multiplex Media – Debrecen U. P., Debrecen, 1998;
  - Suhayda János: A magyar polgári törvénykezés rendszere az Országbírói Értekezlet által javaslatba hozott Ideiglenes Törvénykezési Szabályokhoz alkalmazva, Nyomatott Trattner-Károlynál, Pesten, 1862;
  - The History of the Supreme Courts of Europe and the Development of the Human Rights, Editors: Solt Pál, Zanathy János, Zinner Tibor, Printed by Alföldi Nyomda Co., Debrecen, 1999;
  - Törvényhozási s Törvényszéki Csarnok, Kiadó tulajdonos és felelős szerkesztő: Szokolay István, Nyomatott Kocsi Sándor által, Pesten, 1865, Hetedik évfolyam, 3. szám, 1865. január 10., kedd;
  - Új Magyar Életrajzi Lexikon, Főszerkesztő: Markó László, I. kötet A-Cs, Magyar Könyvklub, Budapest, 2001;
  - Varga Endre – Veres Miklós: Bírósági levéltárak 1526-1869, szerkesztette: Sashegyi Oszkár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989;
  - Varga Endre: A királyi curia 1780-1850, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974;
  - Vasárnapi Újság, Pest, 1861. február 10., Nyolcadik évfolyam, 6-ik szám;
  - Vasárnapi Újság, Pest, 1899. március 5., 46. évfolyam, 10-ik szám;
  - Wenzel Gusztáv: A magyar és erdélyi magánjog rendszere, I. kötet, A Kir. M. Egyetemi Nyomdából, Buda, 1863;
  - Zinner Tibor: Utak és tévutak – Adalékok a magyar felsőbírászkodás 1000 esztendejéhez, in: Bírák lapja, A Magyar Bírói Egyesület folyóirata, VII. évfolyam, 1997, 1-2. szám.
-
-